

כ"ס

פרשת פינחס
אליהו הנלעד - החזרת הסנהדרין

קריאת פרשת פינחס בתקופת בין המצרים

ענין מה שקורין פרשת פינחס בתקופת בין המצרים שהיא זמן האבילות על חורבן בית המקדש, נוכל לומר בעזה"י, כי א' מהדברים החסרים לנו בעקבות החורבן, הוא הסנהדרין, כמו שאנו מקוננין בקינת אלי ציון ועריה, 'על ועד אשר שמם וביטול סנהדריה', שכן מקום הסנהדרין היה במקדש, כמבואר ברש"י (שמות כא, א) למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש [ס"א המזבח ופי' בעזרה], וכדאיתא במשנה (סנהדרין פו.) שהסנהדרין היתה בלשכת הגזית שממנו יוצא תורה לישראל.

1
10
כ"ס

וזה הוא ענינו של פנחס, שזכה להיות מיושבי הסנהדרין, כמבואר ילקוט (פנחס תשעא) פנחס הוא אליהו, ואליהו היה מיושבי הסנהדרין.

כדאיתא (ילקוט מלכים א כח) ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד (מ"א יז, א) מיושבי לשכת הגזית, ואין גלעד אלא בית המקדש שנאמר (ירמיה כב, ו) גלעד אתה לי ראש הלבנון וגו'.

והמכוון בכל זה הוא כי ביטול הסנהדרין בעזה"ר, פירושו ביטול המסורה איש מפי איש עד משה רבינו, וזה יחזור לישראל ע"י פנחס זה אליהו, כפי שיבואר בס"ד, ועל כן קורין פרשה זו בתקופה בה אנו מתאבלים על חורבן הבית וביטול הסנהדרין, כדי לחזק אמונתנו בגאולה העתידה, שיבוא אליהו לבשרנו במהרה, ויחזיר את מסורת התורה ליושנה.

16

שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו

ונרחיב הדברים, במאמר הכתוב בפרשתינו (במדבר כה, יב-יג) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל, ואיתא במדרש (במדב"ר כא, ג) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום שעדיין הוא קיים, וכן הוא אומר (מלאכי ב, ה) בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא וייראני ומפני שמי נחת הוא, ומבואר שהשכר שקיבל פנחס הוא להיות חי וקיים לעד.

24

26

וכביאור הענין כתב הגרי"ז בפירושו על התורה (פרשה זו) בהקדם ביאר הכתוב (שם, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, היינו משום דבאמת הלא הקבלה של תורה שבע"פ נלקחה מאתנו אחר חתימת התלמוד, ואי אפשר שתוחזר לנו קבלת התורה רק ע"י אחד שהיה ממקבלי התורה מתחילה, שאצלו גנוזה הקבלה והמסורת. והוא אליהו הנביא דקחשיב ליה הרמב"ם (בהקדמה למשנה תורה) בסדר הקבלה, שקיבל מאחיה השילוני ובית דינו, והוא עודו חי וקיים, ועל ידו תוחזר לנו קבלת התורה כנתינתה מסיני, וזהו אומרו 'כי שפתי כהן ישמרו דעת', שאצלו שמורה הקבלה של תורה שבע"פ, והוא יחזירה לנו, כמו שמסיים 'ותורה יבקשו מפיהו'.

31

36

ונמצא שמהשכר שנתן הקב"ה לפינחס שהוא הברית שלום הנזכר במקרא שביאורו הוא חיים ושלום, נצמחו מזה שני דברים, אחד, שעיי"ז

1

תתקיים אצלו ברית כהונת עולם, ושנית, שעי"ז תהיה מובטחת שמירת הקבלה של תורה שבעל פה להחזירה אלינו לעתיד לבוא.

וכזה ביאר את הכתוב (שם, ו) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון, היינו כי מה שזכה לברית שלום, זה מבואר בתורה, פנחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, היינו כיון שמעשהו היה מעשה של שלום כלפי ישראל, להשיב חמת ה' מעליהם שלא יכלה אותם, לכן נתן לו הקב"ה ברית שלום, אבל עדיין צ"ב בעבור מה שזכה שהוא יהיה זה אשר יחזיר הקבלה לישראל, ועל זה מכאר מלאכי הטעם, 'תורת אמת היתה בפיהו וגו' ורבים השיב מעון, היינו כדאיתא בגמ' (סנהדרין פב.) לענין מעשה זמרי, שנעלמה מהם הלכה, ופנחס ראה מעשה וזכר הלכה, על כן כיון שהוא החזיר אז ההלכה זכה שגם באחרית הימים יהיה הוא זה שיחזיר ההלכה בישראל, וזהו שסיים ואמר כי לכן 'שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו' לימות המשיח, עכ"ד.

(2) pe

14 אליהו הנביא - אליהו התשבי - אליהו הגלעדי

ובענין זה ראיתי בספר חזון למועד להרה"ג ר' אריה ליב הכהן שפירא שליט"א שכתב בשם אחיו הגרמ"מ לבאר ענין שלשת הכינויים של אליהו שאנו מזכירים בנוסת הזמירות למוצאי שבת, אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי, כי מצינו במקראות שאליהו הנביא בא על ג' ענינים. א' כתיב במלאכי (ג, כג) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה', ופירש רש"י ותוס' (עירובין מג:) שבא לבשר הגאולה, ובשורה זו היא מדין נבואה, כדאיתא על כתוב זה להדיא בספרי (ריש וזאת הברכה) ואליהו מתנבא להם עיי"ש, הרי שבא בתורת נביא לבשר הגאולה. ב' עוד שם (ג, כד) כתוב, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, ופירש רש"י להקב"ה, והיינו תשובה, (עי' עוד עדויות ה, ז.) ג' ובהושע (י, יב) עד יבוא ויורה צדק, ופירש רש"י (בכורות כד.) עד שיבוא אליהו ויורה אם מותר אם אסור.

21

26

ועל שם שלשה ענינים אלו הנו מכונה בשלשת התוארים. 'אליהו הנביא' על שבא בתורת נביא לבשר הגאולה, 'אליהו התשבי' כדאיתא בילקוט מעם לועז (מלכים א, יז) למה נקרא שמו תשבי שמישיב לב ישראל לאביהם שבשמים, ו'אליהו הגלעדי' כי הוא מתושבי גלעד, דהיינו מיושבי לשכת הגזית כמבואר בילקוט הנ"ל, שהיא המקום שממנו יוצאת הוראה לישראל כדאיתא במס' סנהדרין (יא, ב) דבו יתיבי סנהדרין מורי הוראה, ועל ג' אלו מצלינן במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד, ע"כ.

31

פז. לאוני פירש'י אומר אני שא משפחה אלזון ואין אני יודע וכו' ע"כ. ואין נראה להמליח דבר שאין לו טעם סוד, ואינו מדבריהם ז"ל ועוד קשה שנמדרש ר' הנחומא אמרו חז"ל ופשתיה מונה משפחה גד אין סם אלזון כי חסר על הזנות בעלמא בלעם ע"כ, אשר ע"כ היה נראה כי אזני היא משפחה אחרת שיהיה נגד, כי מן הסתם כיו בכל שבת עופים אחרים לצד מלאותם שנענית מהם המשפחה היו נקראים על אחיהם ולפעמים יגדל הענף כהוא ותקרא המשפחה על שמו, אלא שמלאותי נפשיקתא חז"ל אזני זה אלזון שנאמר בפרשת ויגש מלשון אליה והלזין ע"כ סה, כפי"ז הוא השם עלמו ואין הכוונת מקפיד על שינוי השם כשיהיה במשמעו שם הראשון, ורש"י ז"ל רוח הקודש הופיעה בו וכיון אל דברי רז"ל (סו):

(4) אליהו

(3) חתם סופר

לאוני ומשפחה האזני פירש'י היינו אלזון וכ' בשל"ם לנעו שאמ"ל אלזנות של חס כיחידות שאם ישוע דבר שאינו סגון ימים אלזנו אלזנו וכל כיון ששנו ג' ה' שכתים עם כאלזון ושמועון שפי' בהם קטעים דתן ואזרים ור"ן איש חומי בן סלוא וכו' אלף המותם צמגפה ע"כ כתיב אז אלזון ועכשיו שכתב קסתלקו וכשאלו רק הלוקים ע"כ הסי' אלזנו ונקרא אזני און שמוע תוכחה חיים נקרב חכמים הלזין:

סד) פי' אין זה למוד הלכה או מוסר או דרוש נאה וכדומה שנאמר שרשי ז"ל מעלמו אמרה, בשלש חז"ל חס אמרו דבר כזה אמרו האמת בפירוש הכתוב לפי הקבלה שצירס, ועוד שבוה נגד חז"ל שנתחומתה. וה"ל הכרה לפרש כן מפני הסתירה שנוי ויגש יש צנוי גד אלזון ואין צויהם אזני וכן להפך, חז"ל פתירה, כמו שמפרש וכו', שאלשך שאז כיתה אלזון משפחה גדולה וביהם משפחה אזני נכללת בחוכה מחמת קטנותה, ועתה נחכפן.

(2)

ואפילו אחרי שהכה משה את ב' מלכי האמרי, ה' ב"י מפחדים מהכנעני אשה בעבר הירדן ימה; הלא תראה שכשבקשו בני גד ובני ראובן לתת להם את ארץ סיחון ועוג לנחלה ואמרו למשה: "אל תעברנו את הירדן, ראה בזה משה" עצת מרגלים במהדורה שניה, שע"י זה יניאו את לב ב"י מעבר אל הארץ אשר נתן להם ה' ופן יאמר ישראל, שמתיראים ב"ג וב"ר ללחום עם הכנעני ולפיכך רוצים הם לקבל את חלקם בעה"י מזרחה (אף שאינה ארץ זבת חו"ד). ורק אחרי אשר התחייבו בתנאי כפול לעבור חלוצים עם אחיהם למלחמה, הסכים משה לתת להם את עה"י לאחזה. ובנות צלפחד (שבודאי שמעו מהחזות הקשה: "ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז"), שבאנו לפני מו"א, תנשיאים וכל העדה לתבוע חלק בארץ טרם שנכבשה וטרם שדרש שום איש או אשה (יורשת נחלה) את חלקו בארץ (לפי סדר הכתובים לא נגשו עוד אז ב"ג וב"ר אל משה אודות עה"י). יש ללמוד מזה שחבבו את הארץ, חת שני, "ותקרבה", שמהרו לבקש נחלה בא"י טרם שעשה זה איש, וכן משמע לשון התנחומא (ו) "אבל הנשים קרבו עצמן לבקש נחלה", ולא נאמר "אבל הנשים בקשו נחלה".

למשפחת מנשה בן יוסף. למה נאמר... אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שני והעליתם את עצמותי וגו' ובנותיו חבבו את הארץ שני חנה לנו אחזה. רש"י. הדגשת חביבות זו לא"י של בנות צלפחד, שנתבטאה בזה, שתבעו חלק בארץ, אינה מובנת, הלא האנשים, שאמרו לשוב מצרימה, אמרו זאת בשעה שהמרגלים אמרו להם: "אפס כי עו העם הישב בארץ... וגם ילדי הענק ראינו שם... לא נוכל לעלות אל העם..." אבל עתה, כאשר נכבשה כבר ארץ סיחון ועוג ומדברים על חלוקת כל הארץ לב"י, מי פתי יותר על חלקו? האם צריך להיות חובב הארץ, כדי לתבוע את חלקו בארץ? אבל מרד המרגלים, אם כי דוכא בחזקת היד ע"י מיתתם במגפה וגזרת, במדבר הזה יתמו, עדיין נשאר רשומו ניכר בכל ימי נדודי ישראל במדבר, ואחרי מיתת אהרן כשנסתלקו עגני הכבוד, נתיראו ב"י מהכנעני ושוב ח' מסעות בדרך למצרים, אלא שהלויים נלחמו בהם והחזירום.

(3)
PJSK
תורה

שם מה עלה משה לראות את ארץ ישראל?

וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה וְרֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְרֵאִיתָה אֹתָהּ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמִּי גַם אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אֶהְרֵן אָחִיךָ. (ב"ב יב"ג)

יש להבין מה ענין ראייה זו שיראה את הארץ, והלא משה ביקש להיכנס לארץ ומה תועלת תהיה בראייתו את הארץ.

(4) ע"פ רש"י

ה"פנים יפות" (דברים ג, כה) פירש שמשה רבינו ביקש "אעברה נא ואראה", ואמרו חז"ל (ויק"ר י, ה): "תפילה עושה מחצה", וכיון שהיתה תפילתו לעבור לארץ ישראל ולראותה, הועילה תפלתו לראות כמו שנאמר לו: "עלה ראש הפסגה", אבל לעבור לארץ ישראל אמר לו "אל תוסף דבר אלי".

ומבואר שמשה התפלל על ראייה וכניסה לארץ ונתקבלה תפילתו רק על ראיית הארץ. והוא צריך ביאור מאד, מה משה ביקש בראייה זו, וכי מה יש בה, ובמה היא יכולה להועיל לו. ובפרט, שהרי עיקר תכליתו בארץ ישראל היתה קיום המצוות אם כן אין שום תועלת בראייה לחוד, וכמו שנאמר "וכי לאכול מפריה הוא צריך", ואם כן מה פשר ראייה זו?

הראיה של משה משאירה את סגולת אויר ארץ ישראל לעולם

הנצי"ב (העמק דבר, דברים ג, כה) פירש שעיקר כונת משה בתפלתו בעת ההיא היתה משום מעלת התורה להשריש בארץ ישראל כח התלמוד, כיון שבארץ ישראל הוא יותר מסוגל מארץ העמים, ואין חכמה כחכמת ארץ ישראל.

(13)

405

(6) ויאמר משה אל ה' לאמר, וידבר משה אל ה' לאמר, יפקד ה' וגו' איש על העדה.

וברש"י הביא דברי הספרי (פסקא קלח) להודיע שבחן של צדיקים שכשנפטרין מן העולם מניחין צרכן [שלא התפלל על עצמו להכנס לארץ ישראל] ועוסקים בצרכי צבור, עכ"ל. אמנם בפסוק הבא "יפקד ה' אלקי הרוחות" כתב רש"י [דברי המדרש תנחומא] כיון ששמע משה שא"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שירשו בני את גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל, עכ"ל. ולכאורה יש כאן סתירה גדולה שבתחלת הפרשה מודיע לנו הכתוב שבחו של משה רבינו שלא עסק בצרכי אלא בצרכי צבור, ואחר ששמע שבנותיו של צלפחד ירשו נחלתו נראה שהתחרט בהנהגתו חס ושלום ורצה להתעסק בצרכי. ויותר יפלא היאך עלה בדעתו של משה רבינו העניו מכל אדם, שהגיע זמן שבניו ירשו גדולתו, שתוכן דבור "גדולתי" נשמעת כדברי גאון. וגם איך אמר אתבע "צרכי" כאילו כל מאויו היא טובת עצמו ובניו, ואינו מתחשב ח"ו עם טובת כלל ישראל?

ונראה שמשם רבינו ראה במעשה של בנות צלפחד דבר שהוא על-טבעי, שראה שאף שעיקר ירושה הוא רק בבנים זכרים, הרי נותנים מן השמים רוח זכרות להבנות במקום שאין בן, והושרש והונח בהן כח ירושה שגם הן תוכלנה לירש את אביהן, וכמשמעות הפסוקים שנקראו בנות צלפחד בלשון זכר, "ינתנו תתן להם" ולא נאמר "להן", וכן "בתוך אחי אביהם" ולא "אביהן". ובענותנותו שפט משה רבינו שהיות שגם גדולתו בתור מנהיג ישראל לא בא מכוחו ועוצם ידו וגודל חכמתו, אלא היה כולו מתנה מאת הקב"ה, על כן חשב שגם אחר פטירתו מן העולם ינתן משמים גם לבניו כח ירושה בעינינים אלו וינשפע להם ממרום רוח כח ההנהגה. והו שפירש רש"י כאן "אלקי הרוחות" למה נאמר (ולא נאמר אלקי השמים ואלקי הארץ) אמר לפניו (משה) רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, עכ"ל, וכיון שצריך שיהיה לו להמנהיג חכמה עד אין חקר לטפל בכל אדם לפי טבעו המיוחד הרי כח נפלא כזה אינו כי

והוסיפו בשמו, שאם משה היה נכנס לארץ ישראל והיה בונה את בית המקדש הוא לא היה נחרב, כי מה שנבנה בידי משה איש האלהים יש לו קיום עולמי, ועל דרך זה כיון שראה את ארץ ישראל הרי אויר ארץ ישראל נשאר אויר מחכים, אבל אם לא היה רואה, כאשר היו הולכים לגלות היה מתבטל הכוח של אויר ארץ ישראל.

זהו ענין הראיה של משה באויר ארץ ישראל, שבזה לא יסתלק מעלת אויר המחכים של ארץ ישראל גם אחר שילכו לגלות.

הראיה היא כתחילת הכיבוש

עוד יש לומר על פי מה שנאמר בגמרא (בבא בתרא נו ע"א): "אמר רב יהודה אמר שמואל, כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר". וקחוספוט (שם ד"ה כל) הקשו שיותר היה לו לנקוט את התחומים הכתובים בפרשת מסעי, שמונה שם כל העיריות שעל המיצר, ושם מפורש היטב תחום של ארץ ישראל.

ומבואר מדברי הגמרא שראיתו של משה היתה הסיבה לחיוב מעשר. וביאור הדברים שראיתו של משה פעלה כעין תחילת הכיבוש, ולא היה זה ראייה בעלמא אלא ראייה שפעלה תחילת הכיבוש והיא הסיבה לחיוב המעשר.

ולפי זה שאיפתו של משה לקיום מצוות התלויות בארץ התקיימה מחצה, שאמנם הוא לא נתחייב בפועל, אבל הוא בראיתו גרם את החיוב.

ד' אמר למשה שיאמר לאבות שהוא קיים את השבועה

בזה יש ליישב מה שביאר רש"י (דברים לד, ד) שהסיבה שהראה הקב"ה למשה את הארץ, הוא כדי שילך ויאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבע לכם הקדוש ברוך הוא קיימה.

וביאר שם פשט המקרא שנאמר "לאמר", לכך הראיתיה לך, אבל הגזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך הייתי מקיימן עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם.

ומבואר שם תועלת וסיבת הראיה שהוא כדי שיאמר לאבות שהקב"ה קיים את השבועה. אמנם יש לעיין היאך על ידי שרואה את הארץ יוכל משה לומר לאבות שהקב"ה קיים את השבועה. ולא ראיתי אן מי שעמד בזה, והוא פלא.

ולהנ"ל מבואר, שהראיה היא כתחילת הכיבוש ולכך זה קיום השבועה שנשבע הקב"ה לאברהם.

(4)

ט ט (7)

אם חנינה מן השמים, ולכן חשב שלאחר פטירתו ינחלו בניו אותו כח וגם הם ימסרו נפשם לתועלת הרבים. וכל כוונתו בזה היתה אך ורק לשם שמים.

אגב שמעתי שיש להעיר במה שאמר משה "ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" (פסוק י"ז) ולא אמר "כצאן בלי רועה", להורות שהגם שלפעמים יש רועה לעדה אבל אין הוא רועה "להם", פ"י שאינו יכול להלוד כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

עם כל זה קשה מאד להבין איך נתן משה דעתו על בניו בשעה שהיה צריך לדאוג על גורלו של כלל ישראל, ומה איכפת ליה אם בניו ירשו את גדולתו. וי"ל שעייין בספרי פ' שופטים (פסקא קסב) על פסוק (יז, כ) "למען

יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו" שאם הוא מת בנו עומד תחתיו, ואין לי אלא זה בלבד מנין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם ת"ל "הוא ובניו בקרב ישראל" כל שהם בקרב ישראל בנו עומד תחתיו, וע"י בתוספתא דמס' שקלים פ"ב כל הקודם בנחלה קודם בשררה ובלבד שינהג כמנהג אבותיו, ע"כ, ואף אם אינו ממלא מקומו ממש [ע"י כתובות קג: וברמב"ם פ"ד מהל' כלי המקדש ה"כ]. וא"כ היה באמת מגיע השררה לבני משה (ואף שלא היו בדרגת משה רבינו), ולכן בקש משה שירשו בניו את גדולתו ולא

שדרש לכבודו ולכבוד משפחתו אלא רצה שיהיה כדן והלכה של ירושת שררה. ואמר לו הקב"ה בירושת גדולתך יש דבר יוצא מן הבלל, "נוצר תאנה יאכל פריה" שכדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל.

ויובנו בזה דברי חז"ל (בבא בתרא עה.) על פסוק (כ) "ונתת מהודך עליו" מהודך ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, עיי"ש, שיש לעיין למי אמרו דבר זה, ומה התועלת באמירתם.

ולחנ"ל י"ל שהזקנים שבדור שעליהם היה מוטל למנות הפרנס על הציבור [אם לא היה צווי מפי הגבורה למנות את יהושע] היו בוודאי ממנים את בני משה כדן התורה של ירושת המלכות, ובראותם שנתמנה יהושע על אף היותו רק כפני לבנה כלפי משה רבינו, אמרו לבני משה "אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה" שנסתלקו מהירושה מחמת שלא שימשו כמו יהושע.

ט ט (8)

על המנהיג לרעות את העם ולא את עצמו

"ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה" (כז, יז)

בספר הליקוטים "קהלת יצחק" מובא שכאשר נתקבל הדרשן המפורסם מו"ה יעקב זצ"ל למגיד מישרים ומורה צדק בקהילת קודש וילנא (בשנת תרמ"ג), הקשה בדרשתו הראשונה בפני צאן מרעתו: מדוע לא קיצר משה רבינו ע"ה בלשונו לאמר "ולא תהיה עדת ה' כצאן בלי רועה". מהי משמעות התוספת "אשר אין להם רועה"?

יישובם של דברים, אמר הרב, הוא בהבחנה בין שני סוגי רועים: רועי צאן עצמם ושומרי חינוך הרועים צאן של אחרים. ההבדל בין רועה צאן עצמו לרועה צאנם של אחרים הוא בזה שהרועה את הצאן שלו אף אם הוא משגיח עליהם שיהיה להם מרעה טוב ושמן, מים צלולים ואויר צח, אין כוונתו לטובת הצאן אלא את טובת עצמו הוא דורש, שכן זה עסקו ומסחרו ומזה פגוסתו. שונה הדבר ברועה צאן אחרים אשר כל כוונתו לחסד ולכן כל מעייניו נתונים אך ורק לנוחיות הבהמות בריאותן ושאר צרכיהן.

לכך נתכוון משה. ידוע ידע שישראל לא ישארו ללא פרנס ומנהיג. בטוח היה שיימצאו אנשים רבים שיחפצו לזכות במשרה רמה זו. אך על פי רוב פרנסים כאלה אינם מתכוונים אלא לטובת עצמם - למצוא מזה את פרנסתם וכדו'. לכן ביקש מאת הקב"ה שיפקוד על העדה פרנס כזה "אשר יצא לפניהם וגוי ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה", כלומר: רועה כזה שאינו דואג להם אלא לעצמו - אינו הרועה שלהם, אלא הם של הרועה. פרנס שאין כל מגמתו אך ורק לטובת העדה אינו פרנס טוב.

בזה יובנו היטב דברי חכמינו ז"ל על הפסוק "שופטים ושוטרים תתן לך". אומר שם היילקוט שמעוני: "שנקראו הדיינים על שמך". ונראה לפרש שמשה אמר כאן לישראל שיראו למנות שופטים שיהיו מיוחדים להם, שישקדו על טובת העם כל היום, עד שאפשר יהיה לומר שהשופטים הם של ישראל, וזו הכוונה באומרו "שיהיו נקראים על שמך". ובא

(5)

להזהיר בזה, מפני מינוי שופטים אשר טובת עצמם בראש מעינים, שופטים אשר במקום שהם יהיו שייכים לעם – העם שייך להם.

דברים אלה ביחס לדמותו של המנהיג האמיתי, מבדילים באופן ברור ביותר בין מנהיגיו הרוחניים של עמנו – גדולי התורה שבכל דור ודור, ובין שאר "מנהיגים". אצל רבים מהפרנסים שאינם נמנים על מחנה התורה, אנו רואים כיצד הם נאבקים כדי לזכות בשררה. וכאשר הם זוכים בה, מעשיהם ודרכם אינם נשקלים על פי טובת הציבור, אלא לפי התועלת שלהם ושל אנשי מפלגתם.

גדולי התורה לעומתם, לעולם אינם מעמידים את עצמם בראש הציבור, אלא הציבור הוא שמכיר בגדלותם ומשתוקק לקבל על עצמו את מרותם. כאשר זוכה הדור וענקי הרוח מעטרים אותו בהנהגתם, רואים בעליל כיצד כל שיקוליהם נובעים אך ורק על פי טובת הכלל והפרט, ובשום אופן לא על פי תועלתם האישית.

★

המעשה דלהלן, שסופר על ידי הגר"ש שבדרון שליט"א, מובא בספר "המגיד מדבר" ומשמש דוגמא אחת מיני רבות להתמסרותו של מנהיג הדור למען היחיד:
תלמיד, אשר אובחנה אצלו מחלה שאימה על חייו רח"ל, בא לפני רבו ה"חפץ חיים" זצ"ל בראדן כדי לבקש ברכה. הרופאים כבר אמרו לתלמיד ולמשפחתו שאינם יודעים מזוור למחלתו, ועם כל יום נוסף שחלף, אבדו הקרובים תקוה. ה"חפץ חיים" הקשיב לתלמיד הצעיר ואמר לו שיתן לו עצה בתנאי שלעולם לא יספר על כך לאיש. התלמיד הסכים מיד.

הנחה אתו ה"חפץ חיים" ללכת לתלמיד חכם מסוים המתגורר בעיירה קטנה. "ספר לו על מצבך ובקש ברכה", אמר ה"חפץ חיים", "הוא יתן לך ברכה ובעזרתה ייתברך אתה תחלים".

הצעיר שמע בקול רבו ופנה מיד לאותו תלמיד חכם, ואכן, תוך תקופה קצרה ובאופן לא יאומן הוא החלים. הוא המשיך בלימודיו בישיבה, ובסופו של דבר עקר מראדן, הקים משפחה, וכפי שהודרך, מעולם לא סיפר לאיש אודות מאורעות אלה.
אחרי למעלה מעשרים שנה, חלתה גיסתו של אותו תלמיד במחלה מסתורית ל"ע. עד מהרה נתברר לו שהיא סובלת מאותה מחלה שהוא סבל בעבר, אך הוא לא אמר דבר. אשתו זכרה שפעם דיבר על מחלה מסתורית שסבל ממנה בעבר, ובכל פעם שדיברה על כך הוא התחמק וסירב לדבר. ככל שניסה לערפל את דבריו לחצה עליו אשתו שידבר בתקוה שסודו יעזור להציל את חי אחותה. גם אשתו וגם גיסתו הפצירו בו לגלות את אשר קרה לו ואיך נרפא. הוא הסביר להם שזהו סוד שנבצר ממנו לגלותו, אך הן עמדו בשלהן.

לבסוף נחלשה התנגדותו והוא חשב באופן הגיוני שאחרי כל כך הרבה שנים שהוא כבר מילא אחר אזהרתו של ה"חפץ חיים" יכול הוא לגלות, וסיפר לאשתו את אשר קרה לו. הוא סיפר על הופעתו לפני רבו ועל עצתו של הצדיק ללכת אל תלמיד חכם מסוים

בעיירה קטנה הרחוקה מראדן. אשתו וגיסתו נתמלאו תקוה, אולי תהא זו הצלתן. זמן קצר לאחר מכן, החל להרגיש רע. הוא נבהל מאד, ואמר לאשתו שעליו לנסוע מיד אל ה"חפץ חיים".

הוא עשה את הדרך הארוכה בחזרה לראדן אל ה"חפץ חיים" שהיה אז זקן וחלש. ה"חפץ חיים" זכר את פגישתם הישנה והקשיב בשקט לסיפורו של האיש, ואז דיבר בשקט וקאט: "הלואי ויכולתי לעזור לך, אך מה אוכל לעשות! כשהיתה לך המחלה לראשונה, הייתי צעיר וצמתי ארבעים יום עבורך, כדי שתתרפא. היום אני כבר זקן ומדי ואינני יכול לצום כמנ אז".

לא רק שה"חפץ חיים" צם במשך ארבעים יום עבור תלמיד אחד, אלא שהעמיד את הדברים בצורה כזו שיראה כאילו הודות לברכתו של תלמיד חכם אחר נתרפא. אלו מנהיגיו של כלל ישראל! אשרי העם שככה לו!

וַיִּסַּח אֶת יָדָיו עָלָיו - He laid his hands upon him. God commanded Moses to lay one hand upon Joshua, yet Moses laid both hands upon him. God commanded Moses not only to do *semichah*, but to *bestow some of your majesty [hod] upon him* (verse 20)—this majesty was figuratively imparted via Moses' second hand.

There were two *mesoros* that Moses transferred to Joshua. One is the tradition of Torah learning, of *lomdus*. The second *mesorah*, the *hod*, was experiential. One can know the entire *Maseches Shabbos* and yet still not know what Shabbos is. To truly know what Shabbos is, one has to spend time in a Yiddishe home. Even in those neighborhoods made up predominantly of religious Jews, today one can no longer talk of the sanctity of Shabbos. True, there are Jews in America who observe Shabbos; but there are no "Erev Shabbos Jews," who go out to greet Shabbos with beating hearts and pulsating souls. There are many who observe the precepts with their hands, with their feet, and with their mouths—but there are few indeed who truly know the meaning of the "service of the heart."

(10)
אמר
גרי

I was raised in a Chabad town. The population of that town consisted almost exclusively of poor people: workers, tradesmen, particularly peddlers, who used to travel to visit the villages within a fifteen-mile radius of the town. You cannot imagine the primitive conditions in which the Russian peasants lived. The people used to come home every Friday afternoon after spending the week in those primitive villages. I watched them coming into the *shul* one by one, water glistening from their *payos* and beards because they had immersed in the *mikveh*. I still remember the tune with which they started to recite, immediately upon entering the *shul*, the 107th psalm: *Give thanks to the Lord because He is good... Those redeemed by the Lord shall say it...* They sang a hymn of gratitude to God. For what? For delivery from captivity, for freeing them from a prison; they would cling

to God, coming home for Shabbos though they knew very well that the next day, after nightfall, they would return to the primitive villages surrounding the town.

To truly understand what Shabbos is, it is insufficient to merely know the *halachos* of Shabbos. One should experience a *chasidische shtiebel* for *Shalosh Seudos*. Not far from where our family lived in Warsaw there was a Modzitzer *shtiebel* where I would occasionally go for *Shalosh Seudos*. The *chasidim* would be singing *Bnei heichala*, *Hashem ro'i lo echsar*, then again *Bnei heichala*, again *Hashem ro'i*. It occurred to me that they weren't singing because they wanted to sing; they were singing because they did not want to allow Shabbos to leave. I remember an encounter in this *shtiebel* as a small child. One of the men who had been singing most enthusiastically, wearing a *kapota* consisting of more holes than material, approached me and asked if I recognized him. I told him that I did not, and he introduced himself as Yankel the Porter. Now, during the week, I knew Yankel the Porter as someone very ordinary, wearing shabby clothing, walking around with a rope. I could not imagine that an individual of such regal bearing could be the same person. Yet on Shabbos, he wore a *kapota* and *shtreimel*. That is because his soul wasn't Yankel the Porter, but Yankel the Prince. Well after nightfall, I naively asked him, "When do we *daven Ma'ariv*?" He replied: "Do you miss the weekdays so much [that you cannot wait to *daven Ma'ariv*]?"

This is an educational-philosophical problem that has weighed heavily upon me. To contemporary Orthodox Jews the Torah is revealed in intellectual categories, in cold thought and logic. However, it has not merited being revealed in a living "sensory" mode, which causes both trembling and gladdening of the heart. They recognize the Torah as an idea, but they do not encounter it as an unmediated reality that one can taste, see, and feel.

I can explain Yom Kippur to my students. From an intellectual standpoint there is much I can transmit. What I cannot pass on are the experiences that I myself underwent on those days. The American Jew has no awareness of the sublime experience of the sanctity of Yom Kippur.

I want to describe to them the *ta'am* of Rosh Hashanah and Yom Kippur that once existed in Europe, and I can't! I would have to bring them to the house where I was raised and show them how Reb Chaim said *vidui* on Yom Kippur: *V'atah tzaddik*, gasping for breath, *v'anachnu hirshanu*, gasping for breath. In the synagogue, the echo of the *Amen* that followed the *Shehecheyanu* blessing after *Kol Nidrei*... I cannot impart this—it has to be lived.

Joshua not only received the Torah from Moses, but also how to live *Yiddishkeit*. *His attendant, Joshua, the son of Nun, a lad, would not depart from the tent* (Ex. 33:11). Joshua never left Moses' side: he saw how Moses *davened Minchah*, how he ate, how he *bentched*, how he accepted Shabbos, how he said *vidui* on Erev Yom Kippur. He therefore merited both *mesoros*: the *mesorah* of the mind and the *mesorah* of the heart. And although Eleazar was a greater *lamdan*, only Joshua could transmit Torah to the next generation. (*Thinking Aloud - Bamidbar*, pp. 217-223; *On Repentance*, pp. 97-98; *Before Hashem*, p. 38; *The Synagogue as an Institution and an Idea*, p. 330)

(7)